

BIBEL

Svenska Bibelsällskapetets tidning 4/2017

Bibeln ger växtkraft

Burmas kristna ökar trots utsatthet

Sid 6

Musikern Bengt Johansson
får Bibelpriset

Sid **4**

Varför ska vi fira Bibelns
dag den 21 januari?

Sid **5**

I Vietnam är barnbiblarna
oväntat populära

Sid **8**

Dödahavsrullarna i svensk
översättning ger inblick
i Jesu samtid

Sid **10**

Kyrkobibeln 100 år

På 500-årsdagen av reformationen den 31 oktober var det hundra år sedan *Kyrkobibeln 1917* gavs ut. Det uppmärksammades med bibelsymposium i Uppsala. 1917 års bibelöversättning var den första svenska bibeln direkt översatt från grundspråken, ett oerhört viktigt steg.

Anta utmaningen

Alla som vill grunda goda vanor vet hur viktigt det är att få bra stöd och uppmuntran – inte minst i början. Satsningen på att hjälpa människor att läsa Bibeln varje dag, *Anta utmaningen*, fortsätter att vara en hjälp under 2018. Här finns verktygen som behövs: bibelläsningsplaner, en facebookgrupp att relatera till och goda tips. Surfa in på antautmaningen.se och botanisera bland blogginlägg och färdiga läsplaner. Ladda ner det du behöver, och glöm inte att anmäla dig! Under 2018 kommer mindre av nytt material att läggas in, men det som finns i "användarbanken" räcker redan långt som inspiration.

Fler vill ha äventyr

Bibeläventyret intresserar i Serbien och bibelsällskapen på Balkan är nyfikna på konceptet.

I oktober 2017 besökte Olof Brandt och Anders Blåberg tre städer i Serbien och berättade om Bibeläventyret.

"När kan vi sätta i gång?" Frågan kom spontant från lärarna i en mellanstadieskola i Vranje i södra Serbien.

Efter presentationen av Bibeläventyrets koncept med bibelundervisning för skolbarn var de entusiastiska. Kristen tro står på schemat i serbiska skolor, och lärarna var eniga om behovet av nya idéer och pedagogiska modeller för undervisningen, även om de får viss hjälp av ortodoxa kyrkan.

Det serbiska bibelsällskapet, med ledaren Vera Mitic i spetsen, hade inbjudit Svenska Bibelsällskapet att introducera Bibeläventyret och träna instruktörer för de serbiska skolorna och viss församlingsverksamhet.

Förväntan på fortsättning

Planer smids inför en fortsättning. Det återstår ännu mycket arbete: översättning av material, förankring i kyrkor och att hitta nyckelpersoner.

Romerna, en utsatt grupp i det serbiska samhället, är också intresserade av modellen. Micha, romsk ungdomspastor i staden Leskovac, sade med ett stort leende: "Välkomna, det här behöver vi ha i vårt arbete!"

Bibelsällskapen på Balkan samarbetar i ett hörn av Europa som präglas av misstro, förutfattade meningar och ryktesspridning folken emellan. Flera av dessa länder vill lära mer om Bibeläventyret, men först ut är Serbien.

Foto: Roxanne Desgagnés

Bibeln över gränser

ett svenskt pass är ofta en tillgång för den som vill resa vitt och brett i världen. Det kan öppna gränserna och förenkla hanteringen av visum. Kort sagt är det inte så tokigt att vara svensk som resenär. Mer förvånande är det när Sverige tydligt kopplas ihop med Bibeln i en helt annan del av världen, och att man av den anledningen möts med tacksamhet och respekt.

I norra Burma (Myanmar), i Kachinprovinsen, finns ett folk som har en speciell koppling till Sverige.

För över 100 år sedan sändes en svensk missionär dit via emigrantkyrkor i Nordamerika. Skåningen Ola Hanson ägnade tillsammans med sin fru Minnie nästan hela sitt liv åt kachinfolket.

Språkvård

Ola Hanson spred evangeliet om Jesus och översatte hela Bibeln till språket kachin. Allra först blev han tvungen att skapa ett skriftspråk eftersom det saknades. Därför uppfattas han av många som en nationens fader, den som skapade enhet och gav folket ett gemensamt språk.

Vid ett besök i Burma förra året fick jag smaka på den välvilja som finns gentemot Sverige tack vare Ola Hanson. På planet till distriktshuvudstaden Myitkyina testar jag på grannen i sätet bredvid mig hur det förhåller sig med sverigevarmen. Jag tar fram en kachinbibel

pekar på försättsbladet där Ola Hansons namn står och frågar: "Vi är från samma land. Känner du till honom?" Han ler lite överlägset och svarar: "Det gör väl alla, till och med de små barnen får lära sig berättelser om honom och vet vem han är."

Burma är ett land med 135 minoritetsfolk som talar ännu fler språk. Landet är politiskt splittrat och i akut behov av fred och frihet efter årtionden av krig och förtryck. Genom bibelarbetet kan vi påverka utvecklingen åt rätt håll.

Svåra erfarenheter

Svenska Bibelsällskapet stöder bibelsubventioner och bibelutdelning åt fattiga. I olika flyktingläger i norr bor över 100 000 bybor som drivits från sina hem av militären. Deras berättelser om förtryck är tunga att lyssna på.

Samtidigt blir för dem Bibelns berättelser om hopp och frälsning så livsnära. Detta förstod Ola Hanson när han påbörjade sitt livsverk med bibelöversättning.

Vi fortsätter att stödja bibelarbetet för Burmas folk. Det lär inte leda till någon uppmärksamhet som under Ola Hansons tid, men det kommer att betyda något för den som får en bibel i sin hand.

Anders Blåberg
Generalsekreterare

Apropå att ...

Original Anders Parisio

Svenska Bibelsällskapet

arbetar för att Bibeln ska över sättas, spridas och användas. Vi är en del av världens största bibelrörelse som heter United Bible Societies, UBS. Via UBS arbetar vi tillsammans med 148 andra bibelsällskap för att göra världens mest lästa bok ännu mer känd och tillgänglig.

Kontakt

Besöksadress (Öppet 10–12, 13–16)
Bangårdsgatan 4 A, Uppsala

Postadress
Box 1235, 751 42 Uppsala

Tfn 018-18 63 30

E-post info@bibeln.se

Org nr 802000-3292

Webbplatser

www.bibelsallskapet.se
www.bibelbutiken.se
www.bibeln.se

Ge en gåva

Välkommen att ge en gåva till Bibelsällskapets arbete! Använd något av numren nedan.

Swish 123 900 62 63

Bg 900-6263

Pg 90 06 26-3

Tidningen BIBEL

ges ut av Svenska Bibelsällskapet
ISSN 2000-7752

Ansvarig utgivare
Anders Blåberg
E-post anders.blaberg@bibeln.se

Redaktör och redigerare
Lotta Ring
E-post lotta.ring@bibeln.se

Omslagsbild

Lantburkarfamilj i Burma (Myanmar) med sin kärra, dragdjur och hund.

Foto: Dinis Bazgutdinov

Tryckeri: Lenanders, Kalmar, 2017

Bengt Johansson får ta emot Bibelpriset

Foto Rebecca Wallin

Varje år delar Bibelsällskapet och Sigtunastiftelsen ut Bibelpriset till en kulturperson som på ett eller annat sätt bidragit till att göra Bibeln känd och använd. I år går priset till musikern Bengt Johansson.

Musikern och bildkonstnären Bengt Johansson är årets bibelpristagare. Prismotiveringen lyder: *Med en stilistisk och poetisk stringens djupt rotad i de bibliska texterna – inte minst i Psaltaren – har Bengt Johansson som sångförfattare och musiker under ett kvarts sekel varit en av de ledande företrädarna för skapandet av svensk lovsång. Med sin musikaliska kvalitet och bredd har han kommit att uppskattas över generationsgränserna, och hans sånger och psalmer sjungs i dag i de flesta kristna sammanhang.*

En hedrad Bengt Johansson kommenterar själv priset med orden:

– Jag är väldigt glad över att få ta emot Bibelpriset 2017. Det är en stor ära och jag känner en djup tacksamhet! Bibeln har alltid varit viktig för mig, under min uppväxt och sedan som min kompass i vuxenlivets alla skiften.

Bengt Johansson tar emot priset vid ett offentligt kulturevenemang 18 januari kl 18.30 i Uppsala i Korskyrkans lokaler. Vi får då höra Bengt Johansson berätta mer om sitt förhållande till Bibeln och lyssna till hans musik.

Bengt Johansson föddes 1952 i Mullhyttan i Närke. Musikintresset fanns i familjen. Pappa Ragnar sjöng solo i kyrkan och mamma Maria ledde gitarrsystrarna och spelade orgel. 14 år gammal startade Bengt Johansson sitt första band med brodern Hans Johansson och Sören Säterhagen. Instrumenten var sexsträngad och tolvsträngad gitarr och kontrabas. Sången sjöngs ofta i täta stämmor som hos förebilderna The Seekers, Byrds och Simon and Garfunkel.

Från rock till lovsång

Bengt Johanssons musik påverkades under 1970-talet av både rock- och blues-influenser. Elgitarr och trummor lades till bland instrumenten. Musikgruppen Lekebergstrion blev Hoppets Horisont som 1984 omformades till bandet Terra Nova. Senare sadlade Bengt Johansson om för att satsa på lovsånger och församlingsmusik. Inspirationskällan var självklar.

– Psaltarens psalmer är mitt dagliga bröd, och i evangeliernas berättelser möter jag den kärlek som bär mitt liv. Min erfarenhet är att Bibelns ord verkligen är

ord som håller för hela livet, och ur den insikten har inspirationen till många av mina sånger vuxit fram.

Bengt Johansson släppte sin första lovsångsskiva, *Vind över vatten* 1989 och har nyligen gett ut sitt tjugonde soloalbum *Klara låga*.

– Jag har fått ”smaka och se att Gud är god”. Det är ord som kommit till mig från Bibeln. Det är ingen överdrift att säga att allt mitt skapande har sin källa och sitt djupaste ärende härifrån, berättar Bengt Johansson.

Bibelpriset

Bibelpriset instiftades 2004 med anledning av den världsvida bibelsällskapsrörelsens 200-årsjubileum. Priset utdelas årligen till en person ”verksam inom kultur, forskning, samhällsdebatt eller andaktsliv, som i sin gärning bidragit till att göra Bibeln känd och använd”.

Tidigare pristagare är Kerstin Ekman (2004), Anders Piltz (2005), Ylva Eggehorn (2006), Christer Åsberg (2007), Mikael Hansson (2008), Sven-David Sandström (2010), Michel Östlund (2011), Åsa Larsson (2012), Kristian Lundberg (2013), Niklas Rådström (2014), Ylva Q Arkvik (2015) och Tomas Sjödin (2017).

Pristagaren får bland annat en skapervecka på Sigtunastiftelsen. ●

Bibelns dag 21 januari

Bibeln har ingen födelsedag som vi kan fira, men den har en egen dag på året: Bibelns dag. Nästa Bibelns dag infaller 21 januari 2018.

Bibeln är en del av våra liv. Den finns ofta nära till hands, och kanske tar vi den till och med för given. Att ge Bibeln extra uppmärksamhet och fira att den finns är ett sätt att visa vördnad och glädje över Guds ord.

Men hur kommer det sig att det finns en särskild bibeldag? Bibelns dag har firats i Sverige sedan 1997, men ända sedan 1876 har man en gång om året tagit upp rikskollekt i Svenska kyrkan till Bibelsällskapets arbete att göra Bibeln översatt, känd, spridd och använd – både här hemma och ute i världen.

Infaller under Böneveckan

Av tradition firas Bibelns dag i helgen under Ekumeniska böneveckan för kristen enhet 18–25 januari. Den här gången är temat för Böneveckan *Guds hand leder oss*. Materialet som man kan ladda ner från Sveriges kristna råds webbplats är ursprungligen skrivet av kristna i Karibien och knyter an till frigörelsen från slaveriet.

Vi från Bibelsällskapet hoppas att Bibelns dag blir Böneveckans höjdpunkt och firas på så många platser som möjligt och med så mycket olika innehåll som möjligt. Men för att det ska hända behöver vi många engagerade bibelvänner som ställer upp och låter skaparglädjen flöda. Det här är ett viktigt tillfälle att föra ut Bibelns budskap till allt fler. Så hjälp oss att låta det hända!

Målsättningen är att människor ska öppna boken och stiga in i Bibelns värld för att kunna möta Gud och sig själva på ett nytt sätt. Bibelns dag hjälper oss också att lyfta blicken och se vad som

händer runt om i världen. Har alla tillgång till biblar? Vi har ett uppdrag att ge Guds ord till alla folk och på alla språk. I dag finns hela Bibeln översatt till 670 språk. Det finns nästan 7 000 språk i världen ...

Bibelorättvisa

Även om Bibeln finns på ett språk en människa förstår kanske hon eller han inte har tillgång till eller har råd att köpa en bibel. Att ha en mobil att ladda ner bibeltexten i är inte heller någon självklarhet. Det råder bibelorättvisa i världen. Att stödja Bibelsällskapet är

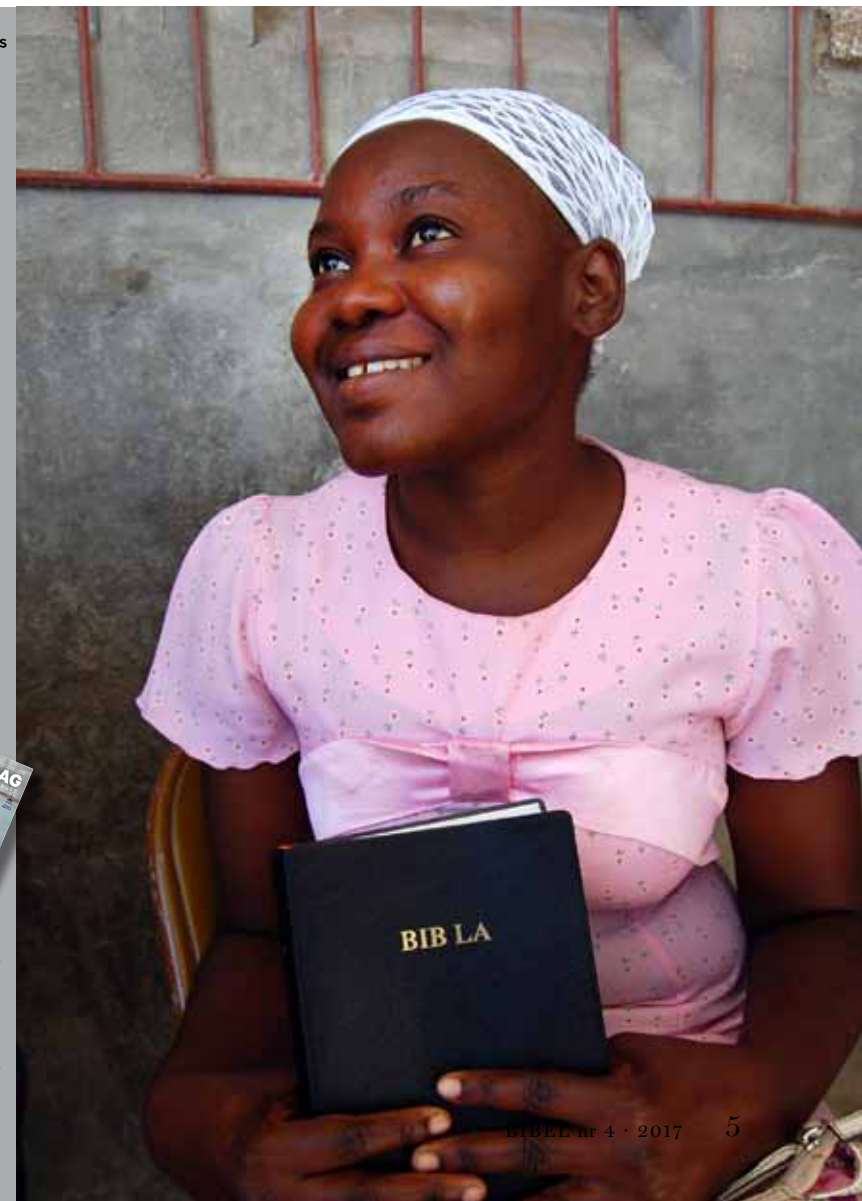
ett sätt att kämpa mot den orättvisan. Vi ser till att människor får läsa Bibeln på sitt hjärtas språk. Varje år samlar Bibelsällskapet in pengar till 20-talet internationella bibelprojekt och ett omfattande översättningsarbete. Vi är ett av 149 bibelsällskap verksamma i 200 länder. I Sverige arbetar vi bland annat med bibelöversättning till de samiska språken och bibelundervisning i skolan via Bibeläventyret. Just nu hjälper vi även Lättläst förlag med en bibel på lättläst svenska.

Låt Bibelns dag bli en fest för bibelorättvisa och bibelengagemang! ●

90 SVENSK
KONTO INSAMLINGS
KONTROLL

Specialtidning för Böneveckan inklusive Bibelns dag 18–25 januari går att beställa från Bibelsällskapet. Tidningen innehåller läsplan och gudstjänstordning. Det går även att ladda ner Böneveckans material från Sveriges Kristna Råds webbplats: skr.org

I september besökte generalsekreterare Ander Blåberg Burma, där han bland annat deltog i bibelutdelning i internflyktingläger i Kachinprovinsen.

Boken som berör

Bibeln ger Burmas kristna kraft i utsattheten

Burma, ävent känt som Myanmar, är ett mångfacetterat land med stora utmaningar. Sedan oktober har nyhetsrapporter berättat om den muslimska folkgruppen rohingyas, en av de mest förföljda folkgrupperna i världen som lever som statslösa i Burma. Extrema våldsamheter har drivit människor på flykt. Drygt 600 000 har försökt att ta sig till Bangladesh där de lever i misär. Krisen grundar sig i intolerans mellan olika etniska och religiösa grupper där majoriteten är buddister.

Internflyktingar

Inte bara rohingyas är på flykt. Inre stridigheter mellan olika fraktioner gör att det finns cirka 150 000 internflyktingar i landet. Stora drokarteller håller vissa delar av lokalbefolkningen i skräck. Där opiumfälten vajar växer även avigsidorna av narkotikahandeln.

Burma bebos av cirka 54 miljoner människor fördelade på 135 etniska grupper som talar nästan 200 språk. Cirka 87 procent är buddister, 7 procent är kristna. Under 50 år har landet styrts

av en militärregim. Konstanta restriktioner och oförutsägbara problem med regimen är en av de främsta orsakerna till den stora bibelbrist som råder bland de kristna.

Insatserna får effekt

År 2011 upplöstes militärjuntan och en civil regering installerades. Detta, tillsammans med frigivandet av Aung San Suu Kyi, vars parti vann valet 2015, har förbättrat landets förhållanden, men kritiken fortsätter mot regeringens behandling av etniska minoriteter.

Religionsfrihet sägs råda, men Burmas bibelsällskap har märkt av ökade restriktioner de senaste fem åren.

Den burmesiska militären har fortsatt kraftfullt inflytande i politiken.

– Situationen i Burma är en utmaning. Samtidigt är det spännande att se att de insatser det burmesiska bibelsällskapet gör får stor effekt, insatserna spelar roll. Man har dock ögonen på sig och måste iaktta försiktighet i allt, berättar generalsekreterare Anders Blåberg som besökt landet.

Det var det brittiska bibelsällskapet som började med bibelmision i Burma 1889. När alla missionärer tvingades lämna landet 1964 bildades det burmesiska bibelsällskapet som fick officiell status 1994.

Idogt arbete

Så här långt finns Bibeln, eller delar av Bibeln, tillgänglig på 75 av språken i Burma. De tidigaste bibelöversättningarna gjordes av missionärer fram till 1960-talet. När militären sedan tog över statsmakten 1962 lämnades kyrkorna åt sig själva. Men i dag växer kristendomen betydligt bland de etniska minoritetsgrupperna. Det finns en stor efterfrågan på nya bibelöversättningar och revideringar, och ett flitigt översättningsprogram pågår med 19 översättningar. Två bibelöversättningar blev klara 2016, och nu behövs bara pengar till själva tryckningen. Fem nya översättningar

Hela Bibeln finns tillgänglig på 32 av Burmas 200 språk.

Välkomna bibelbesök i flyktinglägren

Si Jabang Tsan Mai, 71 år, har bott i Mainas flyktingläger i fyra år. Han har inte förlorat sin humor utan skojar och säger att han absolut inte läser Bibeln, särskilt inte på söndagar ...

Men sanningen är den att han är en hängiven bibelläsare som dyker ner i Bibeln varje dag.

– Före lägret ägnade jag mig inte så mycket åt trosfrågor, men här ser och hör jag att jag måste vara missionär i min omgivning. Jag måste prata om psalmerna och ordspråken och lära ut mer om Bibeln. Det är så lätt att överföra dåliga saker i ett sådant här läger. Jag måste vara en motsats till allt det dåliga och sprida det som är gott. ■

Bibelsällskapets besök är ofta efterlängtat bland kristna i flyktingläger och församlingar.

Lasang Bauk Mai, 21 år, är tvåspråkig. Hon talar och läser både burmesiska och zhengpaw. Det senare förstår hon lite bättre, så den översättningen har hon laddat ned som app på sin mobiltelefon så att hon kan läsa lite då och då.

– Nästan alla ungdomar läser Bibeln i mobilen nu, det är bekvämt om man är på språng. Jag gillar appen, men om jag är hemma föredrar jag att läsa i boken.

– Bibeln är som en guidebok, och när jag känner mig svag läser jag och ber att jag ska få frid i mitt sinne. Jag litar på att Gud kan hjälpa mig.

Psaltarpsalmen 37:5 är Lasangs favorit: *Lägg ditt liv i Herrens hand. Lita på honom, han kommer att handla.* ■

sätts igång i år, men det är inget man kan tala högt om.

Ngawn chin-folket är en grupp som bor i västra Burma, och 98 procent är kristna. Nya testamentet på språket ngawn chin släpptes 2005 och Gamla testamentet 2015. Bibelöversättaren och koordinatör Rev Hau Lian Sang berättar:

– Bibeln är verkligen en speciell välsignelse för ngawns folk, den förenar alla samfund. När vi arbetade med översättningen ville varje by att revisionsmötena skulle hållas hos dem. Vi fick fara från en by till en annan, alla ville vara värdar för översättarteamet. En morgon kom en gammal änka till mig med en kopp mjölk och sade: "Var snäll och drick den här mjölken nu så att du får kraft. Det är så här kan jag hjälpa till. Jag vill verkligen se ngawnbibeln innan jag dör."

Tusentals biblar behövs

Projektet som Svenska Bibelsällskapet är med och stödjer heter *Guds ord till Burma*. Det handlar om att förse kyrkor och enskilda med Bibeln. Efterfrågan är enorm. Livsvillkoren är svåra för många,

och de behöver hopp och tröst. Biblarna trycks och importeras utifrån, och det burmesiska bibelsällskapet har sett att de måste subventionera biblarna så att människorna har råd att köpa dem. Man koncentrerar sig på sex språkgrupper i taget. Personalen låter hälsa:

– Många människor kommer att få Bibeln för första gången i sitt liv, och Guds ord kommer att ge dem hopp i dessa mycket besvärliga och osäkra tider.

Lotta Ring

I flyktinglägret utanför Myitikina var biblarna så populära att de inte räckte, så till slut löste generalsekreterare Khoi Lam Tang fördelningen genom ett spännande bibellotteri.

Jag får tröst och styrka

Thu Ra, 45 år, har bott i Myitikinas flyktingläger för internflyktingar i fem år. Hon är sjubarnsmor och kämpar för att barnens liv i lägret ska vara drägligt. Att läsa och skriva är

svårt för henne, men hon tycker ändå att hon förstår det som står i Bibeln.

– Jag får mycket styrka från Gud när jag läser. Bibeln är hoppet i mitt liv, ja, den har räddat mig.

Thu Ra tycker att Bibeln täcker alla sorters problem som hon kan stöta på. – När jag känner mig sorgsen tröstar den mig. Guds ord är livet för alla.

Tack vare att hon vann en bibel i senaste bibellotteriet har familjen nu två biblar i sin ägo som de turas om att läsa i eller låna ut till andra. ■

Andra vägar

Unga får upptäcka Bibelns värld

Kristendomens historia i Vietnam är en av lidande och förföljelse, men också stor tro och uthållighet. I dag börjar landet att långsamt bli mer öppet i takt med den ekonomiska utvecklingen, vilket också utmanar.

Av Vietnams befolkning är 42 procent under 25 år och de unga lockas av de nya sätten att leva med stadsliv och materiellt fokus. Samtidigt står många utan någon förankrad värdegrund att ta avstamp från. Det är vanligt att ungdomarna hamnar i alkoholism, spelberoende och depression. Vietnams bibelsällskap ser att de måste satsa på de yngre generationerna för att vända trenden och presentera alternativa vägar.

De första berättelserna ur Bibeln som Anh Phuoc fick lära sig var på teckenspråk. Hans döva mamma var full av berättarlust. När Anh Phuoc blev lite större började han i söndagsskolan och såg att man kunde läsa berättelserna ur en bok. Han började drömma om en egen bibel och när han äntligen fick en barnbibel läste han ofta i den efter att han varit i söndagsskolan.

Anh Phuoc.

– Min bibel gör mig väldigt glad! När jag läser tänker jag nya tankar och lär mig saker som jag kan berätta för mina vänner. Det handlar om att göra bra saker, om att inte ljuga eller fuska

i skolan till exempel. Ibland vill mina vänner att jag ska göra deras läxor, men

det är bättre att jag hjälper dem att klara av läxorna i stället. Och om några är dumma ber jag att Gud ska ta hand om dem och få dem att må bättre. Om jag inte hade läst Bibeln skulle jag nog slå tillbaka, berättar Anh Phuoc.

Berättelser som gör skillnad

Anh Phuoc är ett av de barn som tagit till sig bibelberättelserna, och det vietnamesiska bibelsällskapet har fler exempel på hur Bibeln spelar roll även för yngre. Bibelsällskapet satsar på att sprida barnbiblar och beställer flera varianter, även tvåspråkiga med både vietnamesisk och engelsk text eftersom engelskan vinner allt större intresse sedan Vietnam 2015 kom med i den ekonomiska samman slutningen ASEAN i sydöstra Asien.

Till jul ska de förse fattiga församlingar med julpåsar, vilket var förra årets succé.

Thi Dua, 27 år, är söndagsskolelärare i Hmong-kyrkan i Bao Thang i Lao Cai-provinsen. Hon minns julfirandet i sin kyrka mycket väl.

– Trots att vi är en gammal etablerad kyrka hade vi aldrig haft något julfirande för barnen eftersom vi saknade resurser. Jag hade just varit på söndagsskolans

Thi Dua är ansvarig för en söndagsskola i Bao Lang och minns succén med förra årets julkalppåsar från bibelsällskapet. Hon var så lycklig över att barnen fick så fina böcker.

Bibelsällskapet i Vietnam satsar seriöst när det kommer till barnmaterial. De märker hur bibelberättelserna ger barnen tröst och vägledning.

lärarutbildning i Hanoi när texten i Matt 7:7 kom för mig: "Be så skall ni få ..." Det utmanade mig att lita på Herren inför den annorlunda jul jag så gärna önskade att barnen skulle få uppleva.

Eftersom det varken fanns pengar eller material att hitta på något roligt med började Thi Dua att be. Tiden gick och efter ett tag började hon tappa hoppet om att en lösning skulle visa sig.

Ett oväntat samtal

– När jag en dag fick ett telefonsamtal från bibelsällskapet och personen i luren berättade att det fanns ett julkalpprogram för fattiga barn, och att vår kyrka var bland de utvalda, svämmade mitt hjärta över av glädje!

Men en vecka före jul visade det sig att transporten med julpåsar var försenad på grund av översvämningar i centrala Vietnam. Nu samlades alla som kunde i kyrkan och bad intensivt tillsammans. Skulle påsarna komma fram? Ja, de ville tro att det var möjligt.

– Tidigt samma morgon som vi skulle ha vår julfest anlände påsarna! Prisa Herren! Vilken härlig känsla det var, säger Thi Dua.

Hon berättar också att de bor i ett otillgängligt bergsområde och att de aldrig hade sett barnbiblar tidigare. Barnen var glada bara de fick höra bibelberättelserna, och de hade aldrig kunnat föreställa sig att de skulle få egna biblar som var tryckta för just dem. Godsakerna som också låg i julpåsarna var ännu en härlig överraskning. Det blev något gott för både kropp och själ.

– Jag tackar Herren, men jag vill också säga tack till alla givare som gjorde vår jul så speciell. Jag minns fortfarande hur barnen med runda ögon och öppna munnar läste i sina nya böcker.

Lilla nioåriga Sa minns också julfirandet som något av det bästa hon varit med om. För henne är kyrkan en fristad.

Nioåriga Sa.

Hemma reglerar den alkoholiserade pappan på sitt hårdhänta vis.

– En gång när jag var riktigt rädd sprang jag till kyrkan och bad till Jesus, och jag kände hur han tröstade mig. Jag är trygg här. Här gör det inte ont. Och det är kul att gå i söndagsskolan!

Vietnams bibelsällskap tar barnarbetet på största allvar. Det finns så mycket mer de vill göra, och vi i Sverige får hjälpa till genom att stödja deras projekt.

Lotta Ring

Tvillingsystrarna Thuong och Tho gillar sina barnbiblar och tar med dem till skolan och visar dem för vännerna. De lever i en kristen familj och föräldrarna läser för dem varje dag och svarar på flickornas tusen frågor om Adam och Eva, David och Goliath och allt annat som gör dem nyfikna.

Thuong säger att hon vet att Jesus älskar henne för att det står så i Bibeln, och så kramar hon om sin syster och säger skrattande: Så här! Nu visar jag Jesuskärlek!

Många har hört talas om Dödahavsrullarna, men de flesta har ganska vaga begrepp om vad texterna handlar om. När allt kommer omkring är det inte så konstigt, för det finns en air av mystik kring dessa textfynd. De förknippas med en sensationell arkeologisk upptäckt – vilket är sant – men också med ”avslöjanden” rörande ”sanningen” om kristendomens ursprung – vilket är falskt.

Orsaken till konspirationsteorierna är dock en obestridlig skandal, nämligen att de cirka 15 000 fragmenten från grotta 4 inte blev tillgängliga för forskarvärlden förrän på 1990-talet. Det var för övrigt i den vevan som mitt intresse för dessa texter väcktes på allvar. / Mikael Winninge

Dödahavsrullarna

– vad handlar de egentligen om?

För första gången finns nu en samlad översättning av Dödahavsrullarna på svenska. Texterna är uteslutande judiska, de flesta från århundradet före vår tideräknings början.

De har ingenting med kristendomen att göra, men de ger en unik inblick i en gren av judendomen som är väldigt viktig för vår förståelse av den miljö som Jesus, Paulus och många av de första kristna verkade i. Texterna ger oss värdefull kunskap om hur man inom judendomen tolkade den hebreiska bibeln vid den här tiden. Därmed kastar de också nytt ljus över många av de tvistefrågor

och ställningstaganden som kommer till uttryck i Nya testamentet.

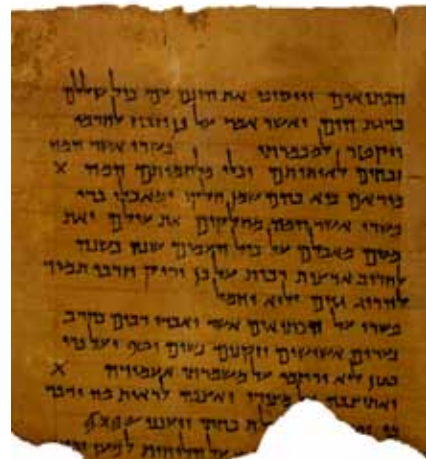
Samling av litteratur

Dödahavsrullarna är egentligen ett samlingsnamn för tre kategorier av litteratur. Den första utgörs av handskrifter av den hebreiska bibeln, vilka är ovärderliga vid rekonstruktion av den äldsta versionen av Bibeln.

Den andra kategorin är judiska apokryfer och pseudepigrafisk litteratur, som tidigare bara fanns bevarade i olika antika översättningar. Den tredje kategorin är den så kallade sektlitteraturen, som var helt okänd innan fynden gjordes i de elva grotterna kring Qumran vid Döda havet. Normalt sett är det denna tredje grupp som avses med beteckningen Dödahavsrullarna – och det är också den som återfinns i översättningen.

Kritiska mot överheten

Majoriteten bland forskare anser att den judiska

Utläggning av Habackuk, spalt 6, © Israel Museum, Jerusalem

rörelsen bakom texterna är de så kallade esseerna. Många av texterna skrevs och bearbetades i Qumran, men vissa texter kan också ha förts dit utifrån, exempelvis från templet i Jerusalem.

Generellt sett var esseerna väldigt kritiska till hur landet styrdes och i synnerhet till hur kulten i Jerusalems tempel utövades av den prästerliga eliten. Kring år 100 f Kr var det stora konflikter mellan saddukeer och fariseer i Jerusalem, vilket snart utmynnade i ett förödande inbördeskrig om den politiska och religiösa makten.

Strax före detta verkar en prästerlig grupp esseer ha tagit sin tillflykt till Qumran vid Döda havet, för att bygga ett andligt tempel av människor och bereda en väg för Herren i ödemarken.

Faktum är att esseerna citerade samma ord från Jesaja som senare kom att förknippas med Johannes döparens

I grotta 4 invid Qumran hittades hundratals manuskript i form av cirka 15 000 fragment 1952. Äntligen finns de i svensk översättning.

framträdande: ”Bana väg för Herren genom öknen” (Jes 40:3). Syftet verkar ha varit att förbereda Messias ankomst genom att studera Lagen (eller Läran) och tillämpa den på ”rätt” sätt.

Texterna i den svenska översättningen är sorterade efter de olika genrer som förekommer. De sju delarna är (I) Regeltexter och Halakha, (II) Liturgiska texter och kalender, (III) Poetiska texter, (IV) Bibelparafraser, (V) Bibelutläggningar, (VI) Vishetstexter samt (VII) Antika källor om esseerna.

Ordning i leden

En av de viktigaste regeltexterna är Gemenskapsregeln (1QS). Den beskriver både förutsättningarna för inträde i Gemenskapen (*fachad*) och ordningen som skulle gälla i rörelsen. ”Alla som ansluter sig till Gemenskapens ordning ingår ett förbund med Gud och lovar att göra så som han har befällt ...” (1QS 1:16–17). ”Ännu strider sanningens och falskhets andar i människornas hjärtan, de följer både vishet och dårskap. På människans andel i sanningen beror hennes rättfärdighet ...” (1QS 4:23–24).

Tillämpning av lagen

Många texter handlar om den praktiska tillämpningen av Lagen – *halakha* – vilket ordagrant betyder ”vandring” (jfr ”vandel”). Då Paulus talar om att

”vandra i ande” (Gal 5:16), är det alltså livsföringen han menar. Han betonar att rättfärdiggörelse inte beror av ”laggärningar” (Gal 2:16).

Den hebreiska motsvarigheten till detta begrepp var tidigare okänd, men den finns nu belagd i Dödahavsrullarna (4QMMT, C27). Frågan om rättfärdiggörelsen hör därför hemma i en samtida judisk debatt om hur lagen skulle tillämpas.

Spännande kodnamn

Dödahavsrullarna innehåller åtskilliga kodnamn, såsom Den onde prästen, Lögnaren, Det arga lejonet, Efraim och Manasse, men också Den rättfärdige läraren, som sannolikt var rörelsens grundare eller ledare.

Han ansågs kunna uttolka den hebreiska bibelns innebörd bättre än profeterna själva. ”Och när det heter: *så att den som läser skall kunna läsa klart* (Hab 2:2), gäller utsagan den rättfärdige läraren vilken Gud låtit veta alla hemligheter i orden från sina tjänare profeterna” (1QpHab 7:3–5). Jämför hur Paulus kunde tala om uppenbarade hemligheter (1 Kor 15:1 och Rom 11:25).

Mikael Winninge
Översättningsdirektor
Bibelsällskapet

Ta chansen att fördjupa dig i Dödahavsrullarnas mysterier! Se inbjudan till höger. ■

Inbjudan

Varmt välkommen på symposium om Dödahavsrullarna i svensk översättning: Tolkning av texterna i ljuset av GT och NT.

Symposiet äger rum 12–13 februari 2018 på Newmaninstitutet, Uppsala. Start måndagen 12/2 kl 13.00 och avslut på tisdagen 13/2 kl 12.00.

Dagarna bjuder på en serie föreläsningar om Dödahavsrullarna samt tre parallella seminarier med studium av olika texter i den svenska översättningen och samtal om texternas relevans för tolkningen av den hebreiska bibeln respektive NT.

Deltagande i symposiet kräver inga förkunskaper. Föreläsningarna har populärvetenskaplig profil. Under måndagskvällen erbjuds en festlig bankett på Östgöta nation med trerätters middag och kulturella inslag med inspiration från Qumranrörelsens föreställningar om måltidens betydelse för gemenskapen och den förväntade ”messianska” banketten.

Deltagande i symposiet kräver föranmälan. Anmälan görs på Stiftelsen Fjellstedtska skolans webbplats www.fjellstedtska.se.

Stiftelsen Fjellstedtska skolan, Newmaninstitutet och Bibelsällskapet samarrangerar. Föreläsare är Mikael Winninge, Cecilia Wassén, Kamilla Skarström Hinojosa, Håkan Ulfgard, Bo Isaksson och Stig Norin.

Föreläsningarnas rubriker:

1. Fynden och de antika källorna
2. Qumranfynden och arkeologin
3. Dödahavsrullarna och det hebreiska språket
4. Regeltexter och Halakha
5. Liturgiska och poetiska texter
6. Bibelparafraser och vishetstexter
7. Bibelutläggningar
8. Eskatologi i Dödahavsrullarna

Dessutom hålls tre parallella seminarier vid tre tillfällen med fokus på de olika texttyperna. Se programmet i sin helhet på fjellstedtska.se. ■

Utgrävningarna i Qumran är öppna för besökare. Man kan gå in i rummet där man fann skrivbänkar och bläckhorn från den kollapsade övervakningen.

MAGNUS I BUTIKEN JULKLAPPSTIPSAR

The Well Good News of Christmas
Engelska
Häfte för barn om julen.
Best nr 2156
Pris 20:-

The Super Cool Story of Jesus
Engelska
Häfte för barn om Jesus.
Best nr 2155
Pris 20:-

Rum för en liten
En stämningsfull bok om hur djuren välkomnar Jesus den första julnatten.
Best nr 2181
Pris 129:-

Min allra första bibel
49 berättelser och flera uppslag för minnen från barnets första år.
Best nr 2075
Pris 169:-

Arabisk barnbibel
Arabiska
365 bibelberättelser inklusive CD.
Best nr 2135
Pris 219:-

Dödahavsrollarna
Översättning till svenska
Läs mer sid 10-11.
Best nr 2170
Pris 349:-

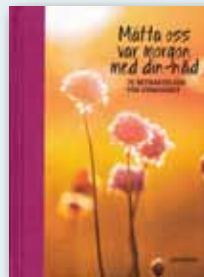
Alla himlens fåglar har flytt
Peter Halldorf
Best nr 2303
Pris 305:-

Bibeln för Minecrafters
Berättelser från Bibeln block för block.
Best nr 2074
Pris 199:- (ord pris 259:-)

Möte med Apostlagärningarna
Linda Alexandersson
Best nr 2180
Pris 239:-

Mätta oss var morgon med din nåd
75 betraktelser
Best nr 2179
Pris 179:-

Alltid 49 kr i frakt vid beställning via **bibelbutiken.se**

butik@bibeln.se
magnus.wingard@bibeln.se

018-18 63 30
(mån-fre kl 10-12, 13-16)

NYTT BIBELMATERIAL SOM PASSAR FÖR UTDELNING

Räkna stjärnorna om du kan

15 kända bibeltexter

Inför Bibelns dag 21 januari och andra bibelevenemang har vi producerat ett bibelhäfte med några av Bibelns mest kända och citerade texter. De 15 texterna ger ett samlat smakprov ur Bibelns innehåll. I marginalerna ligger teckningar som knyter an till bibelställen. De är fina som de är men inbjuder även till egen färgläggning. Tanken är att häftet ska bli använt för läsning, kontemplation och lite eget skapande.

Bibelsällskapets stödförasamlingar och medlemmar får häftet gratis. Övriga betalar tio kronor styck plus frakt. Beställ via **bibelbutiken.se** eller ring 018 - 18 63 39. Art nr 2161.

TILL DET NYA ÅRET

Naturkalender 2018
Väggkalender av Reine Jonsson.
Bibelord och svenska naturbilder.
Best nr 2174

Ro för själen 2018
Väggkalender av Kerstin Svensson.
Vackra målningar för varje månad med bibelcitats och visdomsord.
Best nr 1346

Årets julkort 2017

Dona Gelsing. Julevangeliet från Luk 2. Plats för anteckningar på baksidan. Ge som julkort till församlingen eller skicka som julkort till släkt och vänner.

Pris
1-24, 10:- /st
25-99, 8:- /st
100 eller fler, 6:- /st

Vita kuvert
Pris 1:-

Adventskalender

Motiv av Anders Parsmo, 24 luckor till julafton.

Best nr 2301
Pris
1-19, 30:- /st
20 eller fler, 25 :- /st

NY

Det finns mer att hämta **Smaka och se**

Utdelningsmaterial med citat om och ur Bibeln, vittnesbörd, kuriosa och information.

Best nr 2080
Gratis upp till 12 stycken
Önskas fler vänligen kontakta lotta.ring@bibeln.se

INFÖR
BIBELNS
DAG 21/1

Bibelläsning och Bön 2018

Bibelläsningsplan från Bibelsällskapet.
Best nr 2185

Gratis upp till 5 stycken, 6 eller fler, 10:- /st

Dessa produkter kan du beställa med vår talong. Fraktkostnad baserad på vikt tillkommer. Reservation för slutförsäljning. Beställning utan mobilnummer skickas med Postnord. Du kan också göra din beställning via **bibelbutiken.se**

Jag beställer följande:

Julkort _____ st
Vita kuvert _____ st
Adventskalender _____ st
Smaka och se _____ st
Bibelläsning och bön _____ st
Räkna stjärnorna om du kan _____ st
Naturkalender _____ st
Ro för själen _____ st

☐ Jag vill även passa på att skänka en gåva på 50 kr till bibelarbetet

Namn och adress: _____

Mobilnr (DHL utlämningsställe): _____

Ange e-post för utskick av vårt nyhetsbrev **BIBEL nr 4 · 2017** 13

Sänd talongen till:
Bibelsällskapet
Box 1235
751 42 Uppsala

Talongpriserna gäller till 171231

Bibelsällskapets ordförande biskop Åke Bonnier fyller 60 år

Födelsedagsinsamling till Syrien

Biskop Åke Bonnier fyller 60 år den 11 december. Välkommen att vara med och hylla honom genom att skänka en gåva till bibelprojektet för traumabearbetning i Syrien. Eftersom Skarbiskopen också är ordförande i Bibelsällskapets styrelse har han valt detta behjärtansvärda ändamål för sitt firande. Biskop Åke säger:

– För mig är det självklart att det som kan förändra livet till det bättre för människor i det krigshärjade Syrien ska stödjas. Bibelns ord är Livets ord, och traumabearbetning också med hjälp av Bibeln betyder bokstavligt talat liv för drabbade bröder och systrar. Om min födelsedag kan bidra något till detta är jag gränslöst tacksam. ●

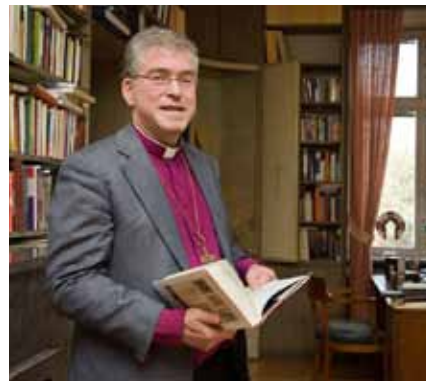

Foto Carla Karlsson/Skara stift

George Andreas brev till biskop Åke Bonnier angående traumaprojektet i Syrien:

Bäste biskop Åke! Allt började för fyra år sedan när vi insåg att vi alla höll på att förändras – och att det inte var till det bättre. Kriget i Syrien gnagde sig in i oss på förödande sätt på grund av de våldsamma angreppen: bilbombarna, självmordsattackerna, missilanfallen, de underjordiska explosionerna och belägringarna. Vi hade brist på vatten, el och allt grundläggande. Långsamt förvandlade stressen oss till bedövade varelser utan känslor. Vi stängde av för att orka och blev märkligt omänskliga.

I det läget började vi på bibelsällskapet att leta efter böcker om att hantera trauman och alla de psykiska problem som kommer av att leva i en krigszon. Vi hittade litteratur, men även en person med vana att hantera krigsoffer och deras behov. Vi drog snabbt ihop vårt första seminarium. Och vad fick vi lära oss? Jo, att vi alla behövde behandling och traumabearbetning.

Nästa seminarium blev annorlunda, och vår utmärkta läkare, psykolog och lärare i en och samma person kunde hantera frågeställningen vi ville börja med: "Hur kan en person som själv är traumatiserad bli en hjälpare för andra som lider av samma problem?" Nu har åren gått och vi har

bra material för biblisk traumabearbetning och har hunnit genomföra flera seminarier där vi utbildar själavårdare som kan arbeta i sina hemförsamlingar. Vi är seriösa i vår satsning och vill hjälpa hela landet med ett helande.

Vi har fått se hur hälsa kommer genom Guds heliga ord. Där finns en solid grund som varje lidande behöver. För 2018 har vi redan planerat fyra långa träningsseminarier med vår speciallärare, och vi hoppas att det också kommer instruktörer från det amerikanska bibelsällskapets Trauma Healing Team, särskilt med tanke på att vi behöver mer kunskap kring hur vi hanterar traumatiserade barn.

Med den här lilla introduktionen vill vi tacka biskop Åke för att Ni står bakom oss och våra ansträngningar. Vi tackar alla givare och Svenska Bibelsällskapet. Vi är välsignade som får ert stöd genom både förbön och gåvor. Jag tror att vi kommer att ha några underbara år av läkning framför oss. Kanske jag borde tillägga att jag själv fyller 60 år i dagarna?

George Andrea ☺ bibelsällskapet i Syrien

Jag önskar information eller material

- ☐ Jag vill bli stödmedlem i Bibelsällskapet för ☐ 200:- per år, eller ☐ 1 000:-, livslångt medlemskap
- ☐ Jag önskar läsplanen Bibelläsning & Bön 2018
- ☐ Jag vill få tidningen Bibel 4 ggr/år gratis i 2 år
- ☐ Jag vill bli fast givare varje månad via autogiro
- ☐ Jag beställer folder om Bibeläventyret, antal: ____
- ☐ Jag önskar beställningsblad för gåvogram Högtid/minne
- ☐ Jag önskar information kring att skriva testamente
- ☐ Jag önskar brev om bibelprojekt att skänka pengar till

Sänd talongen till:
Bibelsällskapet
Box 1235
751 42 Uppsala

Namn och adress: _____

Telefon: _____

E-post: _____

Skriv "Julklapp"
Swish 123 900 62 63 Bg 900-6263 Pg 90 06 26-3

Beställ dina julklappskort

Ett enkelt sätt att ge bort lite kärlek i jul är att beställa hem våra julgåvobevis som du fyller i själv. Du bestämmer hur mycket pengar du vill skänka till bibelarbetet och för över pengarna via Swish eller bankgiro. Det går bra att föra över en klumpsumma för dina samtliga "julklappar". Varje krona blir till bibelglädje.

Skicka in din beställning till e-post lotta@bibeln.se eller ring 018-18 63 30.

Bibelsällskapets gåvogramservice

Via Bibelsällskapet kan du låta skicka gåvotelegram för olika ändamål. Du kan uppvakta på högtidsdagen eller hedra någons minne, men även låta skicka ett vackert julgåvogram som julklapp till någon av dina vänner! (Se de fyra alternativen nedan.) Samtidigt är du med och bidrar till bibelarbetet i Sverige och i världen. Minsta summa är 150 kronor.

Vi skickar ett fint gåvogram i A4-format till mottagaren med bild och bibelord, din hälsning och en kort rad

om att en gåva skänkts till Bibelsällskapet. Skicka ett mejl eller ring så hjälper vi dig! Vi behöver uppgifter om mottagarens namn och adress, avsändarens namn, typ av gåvogram och datum då det senast bör vara framme. Räkna med att postgången numera kan ta ett par tre dagar.

Gåvogram:
Lotta Ring, tfn 018-18 63 36
E-post: lotta@bibeln.se eller
Växel, tfn 018-18 63 30
E-post: info@bibeln.se

BIBEL SÄLLSKAPET

En kort beskrivning

Svenska Bibelsällskapets uppdrag är att göra Bibeln översatt, känd, tillgänglig och använd i Sverige och i andra länder.

Visionen är att ständigt öppna nya möjligheter till möten mellan människor och Bibeln. Att översätta och sprida

Bibeln och hjälpa människor i olika livssituationer och sammanhang att ta del av Bibelns texter ingår därför i målsättningen för arbetet.

Vi är en ekumenisk ideell förening som leds av en styrelse och ett huvudmannaråd. Huvudmannarådet består av representanter för kyrkor och samfund i Sverige, Svenska Akademien, Vitterhetsakademien och Ekumeniska rådet i Finland. Svenska Bibelsällskapet är en del av en världsvid gemenskap av 148

självständiga, nationella bibelsällskap förenade i United Bible Societies (UBS). Via UBS stödjer vi med hjälp av våra givare en rad internationella projekt som kretsar kring bibelöversättning, bibelspridning, mission och humanitära insatser. Vi drivs med hjälp av gåvor och har 90-konto.

Vi har minnesblad och högtidstelegram för beställning! Tfn 018-18 63 30.

9–10 december

Anders Blåberg medverkar vid bibelhelg i Ulriksbergskyrkan, Växjö.

18 januari 2018

Bibelpriset delas ut till Bengt Johansson i Korskyrkan i Uppsala kl 18.30.

20 januari

Anders Blåberg föreläser om Bibeln på Lunds stadsbibliotek kl 14.00 samt håller ekumenisk gudstjänst i pingstkyrkan i Bjärnum kl 18.00.

21 januari

Bibelns dag firas över hela landet.

26–28 januari

Ekumenisk bibelhelg i flera kyrkor i Sveg.

12–13 februari

Symposium i Uppsala om Dödahavsrollarna. Föranmälan, se sidan 11.

18 februari

Anders Blåberg medverkar i gudstjänst kl 10.00 i Linghems kyrkan, Linköping.

Bibeläventyrets instruktörskurser

Gamla testamentet:

5–8 februari 2018

Munkviken, Lövånger

19–22 mars

Piperska, Lundsbrunn

Nya testamentet:

15–17 januari 2018

Hjortsbergagården, Alvesta.

23–25 april

Kaggeholm, Stockholm

Foto Linnéa Svensmark

Berättar för livet

Svenska bibelsällskapets Magnus Wingård besökte nyligen Ukraina och passade på att få en glimt av barnprojektet vi stödjer på plats.

Ukrainas bibelsällskap har länge arbetat med socialt utsatta barn och unga, många av dem allvarligt sjuka. När jag var i Kiev fick jag chansen att följa med på sjukhusbesök och se hur bibelpersonalen möter barnen och får dem att vara just barn för en stund.

skogen. Nu har jag fått möta människor i min egen ålder som växte upp i närheten av själva olyckan. Många av dem är föräldrar precis som jag. Men där olyckan för min del var något som bleknade bort med åren lever de här människorna med dess direkta konsekvenser. Deras barn får cancer.

Slitna dockor

Det gamla sjukhuset i utkanten av Kiev är en smutsgrå betongkoloss, byggd under Sovjeternas glansdagar. Härför är det bara två timmars bilresa till Tjernobyl.

Det första jag möts av när jag kommer in är två små flickor i fyraårsåldern, djupt försjunkna i lek. De går runt med några gamla, slitna dockor och ser ut som vilka barn som helst, utom i några detaljer. De är bägge helt skalliga, och den ena flickan har med sig en droppställning som hon vant manövrerar framför sig i det lilla rummet.

Före 1986 var det sällsynt att barnsjukhuset fick in cancerfall. Nu tar man emot tvåhundra barn om året, och antalet växer för varje år.

Vi leker med barnen i en timme, delar berättelser från Bibeln och ger dem inslagna presenter. Barnen skrattar och

stojar. Det märks att de uppskattar avbrottet. Det är roligt, men jag har sällan känt mig så maktlös. Det är inte konstigt egentligen, för jag kan inte göra barnen friska, men jag kan vara med och ge dem omtanke, skratt och glädje i tillvaron.

Vardagshjältar

Hur pratar man om allvarlig sjukdom eller döden med ett barn? Det vet jag inte. Men jag vet att inför min egen dödlighet sätter jag mitt hopp till Bibelns berättelser. Så vi berättar för barnen om hopp, och vi berättar om en Gud som ger tröst och vila och som alltid välkomnar oss hem.

Innan vi åkte fick jag rådet att skydda mitt hjärta och att inte ta in alltför mycket. Självklart borde jag ha gjort det. Men jag ville inte. Jag ville känna. Och det skär i hjärtat när jag tänker på de små sjuklingarna, deras familjer, deras framtid och deras kämpande.

Jag har dock mött några otroliga vardagshjältar som gör en enorm insats på plats. Det är mitt privilegium att få hjälpa till, och jag vill bjuda in dig också att vara med under Bibelsällskapets julkampanj i december då vi samlar in pengar till barnbiblar och presenter till Ukrainas små patienter.

Magnus Wingård

Tjernobyl

Kommer du ihåg kärnkraftsolyckan i Tjernobyl i april 1986?

Jag minns sommaren som följde mycket väl. Jag var tio år gammal och bodde i Norrland. Jag lärde mig vad bekvämlig var, och att jag inte längre fick äta bär eller plocka svamp i

